

УДК 811.111'42

ІНТЕРДИСКУРСИВНЕ ВТІЛЕННЯ ЛЕКСЕМИ “GODMOTHER” ЯК ЕЛЕМЕНТА НОМІНАТИВНОГО ПРОСТОРУ “ХРЕЩЕННЯ ДИТИНИ”

Дунаєвська О. В.

У статті пропонується специфіка опису інтердискурсивної репрезентації номінативного простору “Хрещення дитини”. Ключовим елементом зазначеного опису є інтердискурсивний ідентифікатор “godmother”, на прикладі якого показується розгортання інтердискурсивних зв'язків зазначеного вище номінативного простору і доповнення лінгвокультурних характеристик денотованого ідентифікатором агента.

Ключові слова: номінація, номінативний простір, інтердискурсивність, ідентифікатор, Хрещення дитини.

В статье предлагается специфика описания интердискурсивной репрезентации номинативного пространства “Крещение ребенка”. Ключевым элементом обозначенного описания является интердискурсивный идентификатор “godmother”, на примере которого показывается раскрытие интердискурсивных связей упомянутого выше номинативного пространства и дополнение лингвокультурных характеристик денотата, обозначаемого интердискурсивным идентификатором.

Ключевые слова: номинация, номинативное пространство, интердискурсивность, идентификатор, Крещение ребенка.

The article dwells upon the peculiarities of “Infant Baptism” space of nomination interdiscursive representation. The central issue of the work is interdiscursive identifier “godmother”, which enables to define some interdiscursive relationships and their progression. Consequently, the identification of the possible godmother agent’s linguacultural verifying is offered.

Key words: nominative unit, space of nomination, interdiscursivity, identifier, Infant Baptism

Постановка проблеми у загальному вигляді, її актуальність та зв'язок з науковими завданнями. На сьогоднішній день найбільш потужними векторами лінгвістики є явища антропоцентризму, міждисциплінарності та функціоналізму, які знаходяться серед засад так званої “когнітивно-дискурсивної парадигми”. Остання, на думку Н. І. Андрейчук покликана забезпечувати синтез різних точок зору на один і той самий об'єкт [1, с. 275–277; 3, с. 520]. Питанням поєднання дискурсивних та когнітивно-лінгвістичних досліджень займалися такі вчені як Е. Бенвеніст, Г. Г. Почепцов, І. С. Шевченко, Е. С. Кубрякова, Ф. С. Бацевич, Д. Шиффрін, Н. Ферклоу та ін. Зокрема, І. С. Шевченко пропонує розглядати когнітивно-дискурсивну парадигму в термінах “когніції, яка базується на людському досвіді та системно-діяльнісному розумінні: вербальної взаємодії, мови, мовної свідомості; метою якої є поєднання вивчень ментальних та мовленнєво-комунікативних процесів; методологічною базою якої є розмаїття методів та методик когнітивістики, прагматики та інших суміжних дисциплін” [5, с. 20]. Отже, простір когнітивно-дискурсивної парадигми є відкритим для досліджень інших суміжних дисциплін, у нашому випадку когнітивної лінгвістики, що забезпечує надання їм нового змісту.

Наше дослідження зорієнтоване на розгляд ТС “Хрещення дитини” як цілісного мовного явища, який спирається на аналіз дискурсів, де воно застосовується [6; 3]. Це спрямовує нашу увагу у бік горизонтів, які відкриваються іншими (окрім релігійного) дискурсами, що спричиняє потрапляння його у інтердискурсивну площину. **Актуальність** статті полягає у виявленні інтердискурсивних зв'язків номінативного простору “Хрещення дитини”, котрий первинно функціонує в рамках релігійного дискурсу, що дає змогу прослідкувати тенденції

розвитку ідентифікативних елементів зазначеного номінативного простору у інших типах дискурсу.

Метою статті є висвітлення тенденцій розвитку номінативного простору “Хрещення дитини” за межами релігійного дискурсу на прикладі лексичної одиниці “godmother”.

Завдання статті:

- виокремити особливості досліджуваної лексичної одиниці та її роль як інтердискурсивного ідентифікатора;
- встановити та описати особливості інтердискурсивних зв'язків, утворених досліджуваною одиницею;
- змодельовати структуру встановлених зв'язків.

Аналіз останніх досліджень. Останні роботи, котрі торкаються проблематики інтердискурсивності належать І. Шевченко, Д. Шиффрін, Н. Ферклоу, О. Ротанова і містять як теоретичні положення щодо визначення явища так і опис її функціонування на матеріалі різних типів дискурсу, зокрема, О. Ротановою пропонуються основні положення інтердискурсивного аспекту текстів “Христини Вольф” [4].

Виклад основного матеріалу дослідження. Питання інтердискурсивної актуалізації номінативного простору є щонайменш двограним, оскільки поєднує два базових аспекти досліджень зазначеного явища: 1) опис ймовірних та встановлення основних джерел інтердискурсивності номінативного простору “Хрещення дитини”; 2) окреслення особливостей розвитку інтердискурсивних актуалізаторів номінативного простору “Хрещення дитини”.

Приймаючи до уваги твердження, що експліцитно інтердискурсивність проявляється у формі введення в текст елементів іншого типу дискурсу [4, с. 10–13], ми можемо говорити про певну міру змішування або накладання таких елементів. У нашому випадку, ми акцентуємо увагу на вербальних проявах інтердискурсивності, а саме у вигляді певних визначених нами номінацій.

Номінативний простір “Хрещення дитини” об'єднує номінації, котрі позначають об'єкт, агентів, їх засоби та дії в рамках типової ситуації (ТС) “Хрещення дитини” в англіканській церкві. Остання, функціонуючи в рамках релігійного дискурсу, займає певну нішу, куди входить лексичний матеріал як загально релігійного характеру так і номінативні одиниці специфічно-ситуативного вжитку наприклад: 1) іменники – *godparent / хрещений батько або мати, godfather / хрещений батько, godmother / хрещена мати, godchild / хрещений син або дочка, godson / хрещений син, goddaughter / хрещена дочка*; 2) дієслова: *to baptize / хрестити, to christen / хрестити, нарікати (давати ім'я під час хрещення)*.

Дослідження інтердискурсивності вимагає виокремлення низки елементів, за допомогою яких проходить встановлення інтердискурсивних зв'язків між ланкою релігійного дискурсу пов'язаного з хрещенням дитини та іншими типами дискурсу. Як такі елементи ми пропонуємо розглядати зазначену вище низку лексем специфічно-ситуативного вжитку, які першочергово та автоматично апелюють до номінативного простору “Хрещення дитини”, відіграючи роль репрезентаторів останнього, здійснюючи позначення осіб, дій, засобів ТС “Хрещення дитини”, а у процесі утворення інтердискурсивних зв'язків виконують роль інтердискурсивних ідентифікаторів.

Таким чином, в рамках нашого дослідження базовими інтердискурсивними ідентифікаторами номінативного простору “Хрещення дитини” є лексичні одиниці: *godfather, godmother, godparents, godchild, to baptize, to christen*. На прикладі лексичної одиниці *godmother*, маніфестація якої в рамках інших типів дискурсу, наприклад масово-інформаційному, політичному та ін. буде вказувати на безпосередню присутність елементів ніші релігійного дискурсу.

Заданий нами принцип виявлення інтердискурсивних ідентифікаторів передбачає залучення до їх подальшого моделювання відповідних структур, які відображали б особливості останніх. На нашу думку, найбільш вдалим буде застосування моделі фракталу як складної, динамічної структури, яка вносить риси нелінійності [2, с. 168–177]. Фрактал – утворення, котре постійно оновлюється, повертаючись та беручи за основу у будівництві нових утворень

первинний екземпляр. Побудова фрактальних моделей відобразатиме відповідну організацію новоутворених окремих структур за межами функціонування ТС “Хрещення дитини”, що згодом даватиме перспективу встановлення додаткових характеристик елементів вище згаданої ситуації в рамках соціумів, на які вона поширюватиметься.

У ході дослідження ми помітили, що лексема *godmother* у якості інтердискурсивного ідентифікатора в рамках художнього (fiction discourse) (FD), документального, публіцистичного, автобіографічного, історичного (non-fiction discourse) (N-FD), побутового (everyday discourse) (EDD), медійного (mass-media discourse) (M-MD), політичного (political discourse) (PD), фінансового (discourse of finance / banking) (DF/B), театрального (theatre discourse) (TD), кінематографічного (cinema discourse) (CD), музичного (music discourse) (MuD), медичного (medical discourse) (MeD), юридичного (law discourse) (LD) дискурсів та дискурсу світу моди (discourse of fashion) (DF), спортивного (sports discourse) (SD), утворює низку інтердискурсивних зв'язків. Останні підлягають опису за допомогою фрактальної структури, особливістю якої є присутність актуалізованих значень інтердискурсивного ідентифікатора “godmother” у вигляді фрактальних вузлів. На існування одного із таких вузлів впливає існування позакультурного чинника, котрий спричиняє актуалізацію значення досліджуваної номінації, відмінного від наділеного англіканською церквою, а саме такого котре кристалізується із використанням словосполучення “*Fairy Godmother*”, яке позначає одну із головних героїнь казки “*Cinderella / Попелюшка*” (в ред. Ш. Перро або Братів Грімм). Зазначена героїня за сюжетом є духом померлої хрещеної матері й всіляко допомагає Попелюшці, використовуючи магію і чарівну паличку. Під час встановлення інтердискурсивних зв'язків ідентифікатора “godmother” було помічено наявність умовної лінії перехрещення значень двох номінативних одиниць “*godmother*” та “*Fairy Godmother*” і переважаюче використання у інтердискурсивному просторі саме другої, з різноманітними варіаціями змісту. Тому, ми схильні до висновку, що інтердискурсивний ідентифікатор номінативного простору “Хрещення дитини” перехрещується із екстра культурною або міжкультурною номінацією “*Fairy Godmother*” (зважаючи на те, що казка “Попелюшка” популярна у всьому світі), у процесі чого розвиваються два фрактальні і разом з тим лінгвокультурні вузли. Перший фрактальний вузол об'єднує номінації із класичними значеннями лексичної одиниці “godmother” та актуалізаціями інших значень, а другий є розгалуженням номінацій відповідно до різноманітних характеристик, втілених у особі, котру позначає номінативна одиниця “*Fairy Godmother*”.

У ході аналізу різних типів дискурсу було встановлено, що перший вузол утворює інтердискурсивний прошарок із наступними значеннями ідентифікатора “godmother”:

Засновник / організатор чогось / founder: (1) “... *but then there's probably a huge amount about Smith, the godmother of punk, that I don't know*” (MuD) (12); (2) “... and *the punk godmother Patti Smith is, at the last count, 68% through her own*” (MuD) (18); (3) “*The last time I saw Professor Louise Wilson, the unsung godmother of British fashion who died nine days ago ...*” (DF) (21); (4) “... *who called her the godmother of civil rights, said that she witnessed ...*” (LD) (9); (5) “*We had received our Christmas presents from “La Murraine”, the godmother of the regiment*” (N-FD) (11). Використання досліджуваної номінативної одиниці у значенні засновника або організатора перегакуються із встановленим нами раніше одним із інтердискурсивних значень, що отримує номінація *godfather* у інтердискурсивному просторі. Це вказує на спільну тенденцію до пріоритетного використання обох лексем із певними неklasичними для релігійного дискурсу значеннями.

Рідна та чуйна особа / close, sensible person: (6) “... *And your aunt is your godmother ...*” (FD) (10); (7) “... *I know how much my godmother was worth*” (FD) (16); (8) “*I grew up close to my godmother so as a child I was inoculated with the theatre ...*” (N-FD) (20). Всі наведені приклади демонструють фіксацію інтердискурсивного ідентифікатора номінативного простору “Хрещення дитини” у художньому та автобіографічному дискурсі із збереженням лінгвокультурних значень, отриманих у англіканській громаді британського суспільства.

Особа, яка приходиться на допомогу / person ready to help: (9) “... *godmother who always seems to save his neck at the last minute*” (FD) (13); **(10)** “*She became a writer, she would later say, at the age of five, when an imaginative godmother introduced her to the world of books by giving her a tantalizing collection of fairy stories, and forbidding anyone to read it to her*” (EDD) (8). Зазначені приклади демонструють однакову з релігійним дискурсом актуалізацію значень досліджуваної номінативної одиниці в художньому та побутовому дискурсах, тобто таку, котра позначає одну із лінгвокультурних характеристик, закріплених за хрещеною матір'ю канонами англіканської церкви *рідної, чуйної, готової завжди прийти на допомогу особи*.

Особа, яка дарує подарунки / present provider: (11) “... *It was to be her present as godmother, delivered to Kensington Palace on Wednesday at 3pm precisely*” (EDD) (7); **(12)** “... *Are godfathers and godmothers now mere providers of treats and presents?*” (EDD) (19). Наведені приклади вказують на присутність тенденції виокремлення у досліджуваної номінативної одиниці значення, що використовується лише для позначення особи, котра дарує подарунки, що є умовною паралеллю із інтердискурсивним втіленням номінації *godfather*.

Узагальнюючи зазначені характеристики у процесі опису інтердискурсивних зв'язків ідентифікатора номінативного простору “Хрещення дитини” “*godmother*”, ми встановили кілька варіантів актуалізації досліджуваної номінації. Перша актуалізація позначає класичні лінгвокультурні риси хрещених батьків в рамках англіканської громади, а інша – номінує ті, що кардинально відрізняються від попередніх. Зокрема, у першому випадку – це лексичні одиниці, котрі мають значення особи, що приходиться на допомогу, а також номінації на позначення рідної, чуйної особи, інша – це номінація, що використовується для позначення особи, котра втілює характеристику хрещеної матері, яка лише дарує подарунки, що говорить про винесення обов'язку дарувати подарунки на перший план.

Другий фрактальний вузол формує інтердискурсивну ланку під впливом запозичених із казки, образів хрещеної матері і отримує наступні розгалуження:

Особа, котра грає роль казкової хрещеної матері / person who plays part of Fairy Godmother: (13) “*One manager even offered me the role of Fairy Godmother in Cinderella*” (TD)(15); **(14)** “*So here you'll find a chunk of Capra, a dose of Dickens, a fairy godmother, flying reindeer, elves, Santas, singing and dancing chimneysweeps, and a Little Match Girl*” (TD) (14). Усі приклади об'єднують їх спільне походження – театральний дискурс, оскільки він висвітлює сюжети казок, а роль (мається на увазі театральна роль) казкової хрещеної матері належить до одного із таких сюжетів.

Виконавець функції казкової хрещеної матері / person performing function of Fairy Godmother: (15) “*Stefanie Powers, famed for her role in Hart to Hart, was barred from appearing as the Fairy Godmother in Cinderella at the Mayflower Theatre*” (TD) (17); **(16)** “*Well, of course we couldn't if we had to, but my godmother really is a fairy godmother*” (FD) (10). Дані приклади з різних типів дискурсу демонструють актуалізацію номінативних одиниць, що позначають проектування функцій казкової хрещеної матері на фрагменти театрального та художнього дискурсів.

Подані приклади засвідчують факт широкого використання значення досліджуваної лексичної одиниці у сполученні зі словом *fairy*, що позначає казкову особу в різних типах дискурсу. Не можна залишити поза увагою й те, що дане словосполучення та його лінгвокультурний образ проявляється не лише у художньому, театральному або побутовому дискурсах, але присутнє у медичному, медійному, спортивному, дискурсі бізнесу та банкінгу, що засвідчує широкий полідискурсивний спектр виокремленого значення.

Керуючись наведеним вище матеріалом, лінгвокультурний образ казкової хрещеної матері, як особи, котра допомагає завдяки надприродним здібностям або таким предметам як чарівна паличка, поширюючись, набуває актуальності, на що вказує його використання у дискурсі фінансів та банкінгу, медійному, медичному, кінематографічному дискурсах.

Висновки. Таким чином, ми можемо спостерігати дві паралельні лінгвокультурні характеристики хрещеної матері згідно виокремлених нами

інтердискурсивних значень однойменної номінативної одиниці. Перший фрактальний вузол переважно об'єднує інтердискурсивні прояви, котрі підтверджують встановлені англіканськими канонами і виявляє нові. Другий фрактальний вузол розкриває недосліджувану нами раніше лінію розвитку інтердискурсивних зв'язів ідентифікатора "godmother", котра пов'язана із входженням у британський лінгвокультурний простір явища *Fairy Godmother* і розвиває лінгвокультурні характеристики хрещеної матері, як особи, з надприродними здібностями. Отже, зважаючи на отримані результати перспективним є подальше докладне дослідження інших інтердискурсивних ідентифікаторів номінативного простору "Хрещення дитини" для повного опису інтердискурсивного зазначеного простору.

Література

1. Андрейчук Н. І. Антропоцентрична парадигма сучасної лінгвістики: ідеологія і програма досліджень / М. І. Андрейчук // Лінгвістичні студії : зб. наук. пр. – Вип. 17. – С. 273 – 278.
2. Добрицына И. А. От постмодернизма к нелинейной структуре: архитектура в контексте современной философии и науки / И. А. Добрицына. – М.: Прогресс-Традиция, 2004. – С. 160 – 177.
3. Кубрякова Е. С. Язык и знание / Е. С. Кубрякова. – М., 2004. – С. 534 – 540.
4. Ротанова Е. В. Интердискурсивный аспект интерпретации литературно-повествовательного текста: на материале прозы Кристины Вольф: автореф. дис. ... филол. наук: 10.02.04 / Ротанова Елена Владимировна; Российский гос. педагог. ун-т им. А. И. Герцена. – Санкт-Петербург, 2007 – 21 с.
5. Шевченко І. С. Когнітивно-комунікативна парадигма і аналіз дискурсу / І. С. Шевченко // Дискурс як когнітивно-комунікативний феномен: [кол. моногр.] / [за заг. ред. І. С. Шевченко] – Х.: Константа, 2005. – С. 12 – 20.
6. Schiffrin D. Approaches to discourse / D. Schiffrin. – Oxford: Blackwell, 1992. – 470 p.

Джерела ілюстративного матеріалу

7. Best of Times, Worst of Times: Valentine Womer [Electronic edition]. – Mode of access: <http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/style/food/article239364.ece>
8. Bottome Ph., protest novelist Carolin. Morehead [Electronic resource] / Ph. Bottome. – Mode of access: <http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/public/itesearch.do?querystring=Phyllis+Bottome%2C+protest+novelist§ionId=2&p=sto&bl=on&pf=all>
9. Dorothy Heigh, godmother of civil rights movement, dies aged 98 [Electronic resource] – Mode of access: <http://www.thetimes.co.uk/tto/news/world/americas/article2484012.ece>
10. Foster M. Lady's Maid [Electronic resource] / M. Foster. – Mode of access <http://bnc.bl.uk/BNCbib/AD.html#ADS>
11. Jennings C. Mouthfull of Rocks [Electronic resource] / C. Jennings. – Mode of access: <http://bnc.bl.uk/saraWeb.php?qy=presents+from+%E2%80%98La+Marraine+%E2%80%99&mysubmit=Go>
12. Marks O. Person with a Power [Electronic resource] / O. Marks. – Mode of access: http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/culture/music/pop_and_rock/article1294230.ece
13. Marty C. A Coward's chronicles [Electronic resource] / C. Marty. – Mode of access: <http://bnc.bl.uk/saraWeb.php?qy=godmother+who+always+seems+to+save+his+neck+&mysubmit=Go>
14. Maxwell D. No wise Men in the Playhouse, Liverpool [Electronic resource] / D. Maxwell. – Mode of access: <http://www.thetimes.co.uk/tto/arts/stage/theatre/article2861268>
15. Nightingale B. Sonia Friedman: The Fairy Godmother of The West End and Broadway [Electronic edition] / B. Nightingale. – Mode of access: <http://www.thetimes.co.uk/tto/arts/stage/theatre/article4068931.ece>

16. Stipman T. This wil blow it apart [Electronic resource] / T. Stipman, D. Harrison. – Mode of access:
<http://www.thesundaytimes.co.uk/sto/public/sitesearch.do?querystring=chunk+of+Capra%2C+a+dose+of+Dickens§ionId=2&p=sto&bl=on&pf=all>
17. Short A. Origins of Vietnam War [Electronic resource] / A. Short. – Mode of access:
<http://bnc.bl.uk/saraWeb.php?qy=state+of+Vietnam+into+existence&mysubmit=Go>
18. The Art newspaper [Electronic resource]. – Mode of access:
<http://bnc.bl.uk/saraWeb.php?qy=The+Freie+Akademie+der+K%C3%BCnste+Hamburg+will+&mysubmit=Go>
19. Titford J. The Titford Family 1547 – 1947 [Electronic source] / J. Titford. – Mode of access:
<http://bnc.bl.uk/saraWeb.php?qy=son+for+baptism+at+St+Mary+Whitechapel+&mysubmit=Go>
20. Wells T. The Cricketer [Electronic resource] / T. Wells. – Mode of access:
<http://bnc.bl.uk/saraWeb.php?qy=Tendulkar+is+no+doubt+&my submit =Go>
21. Wilson P. Dark sunlight [Electronic resource] / P. Wilson. – Richmond, Surrey: Mills & Boon, 1993. – Mode of access:
<http://bnc.bl.uk/saraWeb .php?qy=godfather+rank&mysubmit=Go>